

УДК [331.544:17.0244]:378:37.011.3-051:373.3(292.9)

Кобюк Юлія Миколаївна – аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
ORCID ID 0000-0001-8931-1929
E-mail: Yulia23Yulia@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРАЛІЇ

Анотація: Досліджено австралійський досвід організації процесу набуття професійного досвіду майбутніми вчителями початкових класів в процесі їх навчання в університетах. З'ясовано сутність поняття професійний досвід, описано його особливості та значення для якісної підготовки висококваліфікованого вчителя. Визначено керівні принципи, що лежать в основі програм практичної підготовки в університетах Австралії. Схарактеризовано основні шляхи здобуття професійного досвіду в рамках програм підготовки вчителів. Розкрито поняття ментор, керівник, наставник, а також визначені їх спільні та відмінні риси. Описано позитивний вплив керівництва на процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів та їх адаптацію в умовах школи.

Ключові слова: професійна підготовка; вчитель початкових класів; практика; професійний досвід; керівник; наставник; ментор.

Kobiuk Yuliia – Postgraduate Student of the Institute for Pedagogical and Adult Education named after Ivan Ziazun of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine
ORCID ID 0000-0001-8931-1929
E-mail: Yulia23Yulia@ukr.net

ORGANIZATION OF THE PROCESS ACQUIREMENT OF THE PROFESSIONAL EXPERIENCE OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE UNIVERSITIES OF AUSTRALIA

Summary: The article examines the Australian experience of organizing the process of acquiring professional experience for future teachers of elementary school in the process of their studies at universities. The essence of the concept is the professional experience, which, in the opinion of scientists, better reflects the content of many teacher training programs, where the future specialist takes an active part in complex professional activities. It describes its peculiarities and significance for qualitative preparation of a highly skilled

teacher, which is the ability to integrate theoretical knowledge with practical skills, and to master the important professional skills necessary for working with pupils of junior school age. The main purpose of obtaining professional experience for future teachers is to get acquainted with the educational process, to take on the role of a teacher, to interact with the pedagogical team, pupil, parents, to develop the ability to apply theoretical knowledge in practice. The main ways of optimization of professional experience within the framework of teacher training programs are determined, among which should be allocated early professional experience, with intensive supervision of experienced teachers; close collaboration between universities and practice teachers in providing professional experience; carefully planned professional experience that combines theory and practice. The guidelines underlying the practical training programs at Australian universities have been identified. The main types and duration of professional experience within the framework of teacher training programs are described. The concept of supervisor, preceptor, mentor is disclosed, their common and distinctive features are determined, as well as their place and significance in the process of professional training of specialists. The factors that characterize the high-quality mentor are determined. The positive influence of the leadership on the process of vocational training of future primary school teachers and their adaptation in school conditions is described.

Key words: *professional training; primary school teacher; practice; professional experience; supervisor; preceptor; mentor.*

Кобюк Юлія Николаевна – аспірантка Інститута педагогічного образования и образования взрослых НАПН України
ORCID ID 0000-0001-8931-1929
E-mail: Yulia23Yulia@ukr.net

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ПРИОБРЕТЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОПЫТА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В УНИВЕРСИТЕТАХ АВСТРАЛИИ

Аннотация. *Исследуется австралийский опыт организации процесса получения профессионального опыта будущими учителями начальных классов в процессе их обучения в университетах. Определена сущность понятия «профессиональный опыт», описано его особенности и значение для качественной подготовки высококвалифицированного учителя. Определены руководящие принципы, лежащие в основе программ практической подготовки в университетах Австралии. Охарактеризованы основные пути получения профессионального опыта в рамках программ подготовки*

учителей. Раскрыто понятие ментор, руководитель, наставник, а также определены их общие и отличительные черты. Описано положительное влияние руководства на процесс профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов и их адаптацию в условиях школы.

Ключевые слова: профессиональная подготовка; учитель начальных классов; практика; профессиональный опыт; руководитель; наставник; ментор.

Професійна підготовки висококваліфікованих вчителів початкових класів відповідно до вимог сучасного суспільства, яке характеризується посиленнями процесами глобалізації та інтеграції на всіх рівнях, неможлива без вивчення передового зарубіжного досвіду. Згідно останніх досліджень, система вищої освіти Австралії вважається однією з найкращих у світі, про що свідчить високий економічний і науковий потенціал країни. Для уряду країни педагогічна освіта є в пріоритеті. На національному рівні створюються умови для підвищення якості її теоретичної, а особливо практичної складових. Адже саме не практиці теоретичні знання інтегруються з практичними вміннями і стають взаємопов'язаними компонентами.

Теоретичну й практичну цінність для нашого дослідження становлять праці з методології порівняльних досліджень Н. Авшенюк, Н. Бідюк, М. Лещенко, О. Локшиної, Н. Мукан, Л. Пуховської, А. Сбруєвої та ін. Вагомим джерелом у вивченні Австралійської системи освіти та дослідженні питання професійної підготовки майбутніх вчителів є праці зарубіжних науковців: А. Баркана (Alan Barcan), А. Велша (Anthony Welsh), Б. Колдвелла (Brian Caldwell), Б. Лінгарда (Bob Lingard), К. Марша (Colin Marsh), А. Остіна (Albert Austin), Р. Стівенса (Robert Stevens) та ін.

Ознайомлення з науковими розвідками українських учених у визначеному напрямі засвідчило, що питання набуття професійного досвіду в університетах Австралії є актуальною, але недостатньо вивченою проблемою, що зумовило вибір теми нашого дослідження: «Організація процесу набуття професійного досвіду майбутніми вчителями початкових класів в університетах Австралії».

Передусім слід зазначити, що в Австралійській педагогічній освіті замість слова «практика» використовується термін «професійний досвід», який, на думку науковців, краще відображає сутність багатьох програм підготовки вчителів, де майбутній фахівець, в рамках своєї програми підготовки, різними способами братиме активну участь в складній професійній діяльності [2].

У педагогіці останнім часом посилилася увага саме до практичної складової підготовки вчителя, яка посідає важливе місце в процесі

формування особистості педагога. Вона допомагає реально формувати в умовах природного педагогічного процесу методичну рефлексію, коли для майбутнього фахівця предметом його роздумів стають засоби й методи власної педагогічної діяльності, процеси вироблення й прийняття практичних рішень. Таким чином професійний досвід є центральним компонентом усіх програм підготовки вчителів початкових класів Австралії. Протягом цього періоду, який займає близько 25% часу навчання в університеті, майбутні вчителі спостерігають вчителів-практиків на робочому місці, та беруть активну участь у шкільному житті. Сильний компонент професійного досвіду необхідний для успішної підготовки вчителів початкових класів. Питання, яке стоять сьогодні перед дослідниками та практиками Австралії, полягає в тому, як створити оптимальні умови для отримання професійного досвіду, який фактично залучає майбутніх вчителів до професійної діяльності та дозволяє визначити перспективи власного розвитку у змістовних контекстах [6].

Дослідження показують, що на сьогодні Австралія не в змозі утримати в школах висококваліфікованих вчителів початкових класів. Темпи знецінення професії викликають занепокоєння та привертають високу увагу не лише науковців але й урядових організацій. Дослідники зазначають, що від 30% до 50% педагогів звільняються в перші п'ять років своєї роботи. Така різниця в результатах зумовлена тим, що кожен штат та територія збирає власну статистику, і немає чітко встановленого механізму відстеження рухів між освітніми системами [6].

Хоча рівень виснаження вчителів початкових класів не обов'язково вище, ніж в інших педагогічних професіях, наслідки цих втрат далекосяжні. На національному рівні це означає: часткова втрата інвестицій в підготовку вчителів; втрата професійного досвіду; збільшення навантаження на працюючих вчителів, та підвищення попиту на вчителів початкових класів, та ін. [6].

Однією з головних причин, чому новачки не залишаються працювати в школах - це те, що вони не отримують необхідної підтримки та наставництва в період здобуття професійного досвіду, який може стати стресовим та негативно вплинути на їх подальше бажання стати вчителем. Майбутні вчителі можуть отримувати не відповідне потребам наставництво, або спостерігати вчителів, які не є позитивним прикладом. Таким чином майбутні вчителі можуть втратити мотивацію і навіть повністю відмовитися від бажання стати вчителем.

Л. Дарлінг-Хаммонд [4] визначає основні шляхи оптимізації професійного досвіду в рамках програм підготовки вчителів:

1. Ранній професійний досвід, з інтенсивним наглядом досвідчених вчителів. Ранні терміни першого професійного досвіду дозволяють

майбутнім вчителям на початкових стадіях навчання в університетах переглянути своє рішення стати вчителем.

2. Тісне співробітництво між університетами та вчителями-практиками у забезпеченні професійного досвіду. Нестача інтеграції між теоретичними знаннями та професійним досвідом є значною проблемою в педагогічній освіті Австралії. Щоб її вирішити потрібно переосмислити традиційні відносини між університетами та школами у забезпеченні професійного досвіду, тобто налагодити партнерські відносини та тісну співпрацю в процесах розробки програм підготовки вчителів початкових класів, а також залучати обидві сторони до активної взаємодії задля досягнення високих результатів.

3. Ретельно спланований професійний досвід, що дає можливість об'єднати теорію та практику. Теорія та практика в підготовці вчителя початкових класів повинні бути нерозривними та взаємно пов'язаними у всіх компонентах програм професійної підготовки. Студенти повинні знати не лише теорію, але й мати практичні навички, в процесі набуття яких відкриваються реальні можливості до їх інтеграції. Щоб це зробити університети, які працюють зі школами, зобов'язані створити конструктивні та взаємовигідні партнерські відносини.

Основною метою здобуття професійного досвіду для майбутніх вчителів є ознайомитися з програмами та навчальним планом, розвинути навички планування роботи з школярами, практикуватися в роботі з окремими групами учнів, взяти на себе роль вчителя, взаємодіяти з педагогічним колективом, учнями, батьками, удосконалювати навички спостереження, виробляти вміння застосовувати теоретичні знання на практиці [1].

По всій Австралії снує значна різницю в тривалості професійного досвіду. Мінімальна кількість днів, які педагогічні освітні програми повинні виділяти на професійний досвід, визначається австралійськими стандартами. В загальному у чотирирічних бакалаврських програмах кількість днів становить від 95 до 140 днів, від 40 до 65 у програмі післядипломної освіти, що триває один рік, та від 50 до 115 у дворічних курсах післядипломної освіти. Проте розподіл часу, що виділяється, структура та терміни професійного досвіду відрізняються між університетами. Багато програм підготовки вчителів початкових класів в Австралії виділяють час який задовольняє мінімальні вимоги. Найпотужніші програми вимагають, щоб студенти проводили значну частину часу на практиці в школі, вивчаючи і застосовуючи концепції та стратегії, які вони одночасно вивчають в університетах. Такі програми зазвичай вимагають щонайменше повного академічного року здобуття професійного досвіду у школі під безпосереднім керівництвом одного чи декількох вчителів, які моделюють педагогічну практику зі студентами з широким коло навчальних потреб [5].

У більшості програм підготовки вчителів початкових класів, що пропонуються університетами професійний досвід починається з коротких періодів ознайомлення та спостереження в школах, що веде від обмеженого навчання в малих групах та допомоги вчителю, до відповідальності за цілий клас. Ця послідовність розвивається поступово протягом курсу починаючи з ознайомлення в перший рік, часто в перші кілька тижнів навчання. До четвертого курсу студенти приймають на себе повну відповідальність за клас. Оскільки студенти проходять практику на різних етапах свого навчання, вони беруть на себе більшу ступінь відповідальності у класах і роль між викладачем і студентом змінюється від наглядача до колеги та наставника [3].

Щодо організації проходження практики, то студенти кожного року заповнюють обов'язкову онлайн анкету та відвідують настановчі лекції чи консультації, що проводяться в обов'язковому порядку перед початком практики. Досліджуючи різноманітність види педагогічної практики майбутніх вчителів початкових класів в університетах Австралії ми можемо віділити такі: короткотривала поденна практика-спостереження, яка проходить паралельно з вивченням професійно орієнтованих дисциплін; активна блокова практика; неперервна переддипломна професійна практика-стажування на останньому році навчання [1].

В процесі набуття професійного досвіду важливою складовою є взаємодія з керівником, наставником, та ментором, який забезпечує керівництво та наставництво, надає відгуки на педагогічну практику та сприяє оцінюванню студентів. Наявність такого спеціаліста є центральним завданням для підтримки майбутніх фахівців, та забезпечення якісного професійного досвіду.

Вважаємо за необхідність чітко визначити ролі і обов'язки для керівників, наставників і менторів. Керівники здійснюють пошук вчителів для наставництва, забезпечують та підтримують продуктивні відносини між студентом і наставником, що базуються на двосторонній взаєморозумінні та співпраці. Наставництво - це структурований та стійкий процес підтримки з приділенням великої уваги до поліпшення викладацьких навичок у майбутніх учителів. У коло обов'язків наставників входять зобов'язання брати участь в навчанні підопічних та допомагати визначати їх потреби в розвитку власного педагогічного потенціалу. Важливу роль в практичній підготовці майбутнього вчителя відіграє ментор, який знайомить практиканта з класом, допомагає в підготовці до уроків, аналізує плани уроків, та ін. Для того, щоб взяти на себе роль ментора необхідно бути досвідченим вчителем, висококваліфікованим викладачем, і необхідно володіти умінням ефективно наставляти, повчати [3].

Австралійські науковці виділяють п'ять факторів, які характеризують якість наставників: їх особисті ознаки, їх знання системних

вимог до педагогічної професії, їх педагогічні знання, їх здатність моделювати належну практику та здатність надавати конструктивні відгуки [4].

Професійний досвід є важливим компонентом всіх програм підготовки майбутніх вчителів початкових класів, який надає їм можливість вчитися і спостерігати за роботою вчителів в класі. Це професійне навчання здійснюється під керівництвом і прямим контролем досвідчених наставників. Наявність такого досвіду має вирішальне значення для успіху студентів на початкових етапах навчання, оскільки вони мають змогу переглянути своє рішення стати вчителем.

Дослідження підтверджують, що професійний досвід допомагає інтегрувати теоретичні знання в практичні навички, надає майбутнім вчителям можливість оволодіти новими способами пізнання, розуміння і вивчення знань, навичок і установок, необхідних для ефективної роботи в класі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективу її подальшого наукового пошуку вбачаємо в дослідженні: впливу держави на розробку програм педагогічного досвіду в школах та навчально-методичного забезпечення процесу здобуття педагогічного досвіду.

Література

1. Глушок Л.М. *Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Австралії* : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2014. 343 с.
2. Cheryl S.A. *National Overview of Teacher Education in Australia*. Queensland: College Year Book. 2006.
3. Craven G., Beswick K., Fleming J., Fletcher T., Green M., Jensen B., Leinonen E., & Rickards F. *Action Now: Classroom Ready Teachers*. URL: https://docs.education.gov.au/system/files/doc/other/action_now_classroom_ready_teachers_print.pdf.
4. Darling-Hammond L. Constructing 21st-century teacher education. *Journal of Teacher Education*, 2006. № 57(3), S. 300-314.
5. Ingvarson L., Reid K., Buckley S., Kleinhenz E., Masters G., Rowley G. *Best Practice Teacher Education Programs and Australia's Own Programs*. Canberra: Department of Education. 2014.
6. *Teachers are leaving the profession – here's how to make them stay*. URL: <https://theconversation.com/teachers-are-leaving-the-profession-heres-how-to-make-them-stay-52697>.

Bibliography

1. Hlushok, L. *Professional training of pre-school education specialists at Australian universities*. (Disserted for Candidate of Pedagogical Sciences). Khmelnytsky, 2014. 343 s. (in Ukrainian)